

Nataša Demšar Pečak¹ in Marija Ovsenik²

Psihosocialni pristopi pri ozaveščanju in preseganju simptomatičnih vzorcev medosebnih družinskih interakcij

Psychosocial approaches to awareness and overcoming symptomatic patterns of interpersonal family interactions

Povzetek

Sodobne partnerske zveze so v zadnjem obdobju zelo podvržene propadu, saj se idilična pričakovanja partnerjev močno razlikujejo od zahtev, potrebnih za uspešen partnerski odnos. Članek se osredotoča na spremembo načina vedenja ljudi v partnerskih odnosih in raziskuje dejavnike, ki igrajo pomembno vlogo pri ozaveščanju partnerjev, pri katerih bi želeli spremeniti globoko ukoreninjene simptomatične vzorce medosebnih interakcij. Cilj psihosocialnih pristopov je vplivati na spremembo načina vedenja partnerjev, da bi neustrezne vzorce vedenja, čustvovanja in mišljenja nadomestili s sprejemljivimi oblikami. Članek predstavi tudi dve raziskavi o pomenu psihosocialnih pristopov pri ozaveščanju in reševanju partnerskih medosebnih interakcij. Cilj prve raziskave je bil ugotoviti, ali so psihosocialni pristopi pomemben dejavnik pri ozaveščanju in reševanju medosebnih simptomatičnih družinskih interakcij, z drugo raziskavo pa smo na podlagi dejansko izvedenih delavnic želeli ugotoviti, ali so bili psihosocialni pristopi pomembni pri spremembi omenjenih vzorcev. Rezultati obeh raziskav so potrdili, da so psihosocialni pristopi pomemben dejavnik pri ozaveščanju in reševanju medosebnih partnerskih oziroma družinskih situacij.

Ključne besede: psihosocialni pristopi, relacijski mehanizmi, družina, partnerski odnos, vzorci vedenja

Abstract

Modern partnerships are very prone to collapse, as the idyllic expectations of the partners are overshadowed by the demands of the relationship. This article

¹ dr. Nataša Demšar Pečak, mag. socialne pedagogike, zakonska in družinska terapevtka, natasa.dp1@gmail.com

² zasl. prof. ddr. Marija Ovsenik, Alma Mater Europaea – ECM, marija.ovsenik@almamater.si

focuses on changing the way partners behave and explores the factors that play an important role in raising the awareness of partners who would like to change deep-rooted symptomatic patterns of interpersonal interactions. The goal of the psychosocial approach is to influence changes in the way partners behave to replace inappropriate patterns of behaviour, emotions and beliefs with acceptable forms. This article also presents two studies on the importance of psychosocial approaches in raising awareness and solving dysfunctional partner interpersonal interactions. The aim of the first research was to find out whether psychosocial approaches were an important factor in raising awareness and resolving interpersonal family interactions, and with the second research, based on a number of workshops carried out, we wanted to find out whether psychosocial approaches were important in effecting the desired changes. The results of both research studies confirmed that psychosocial approaches are an important factor in raising awareness and resolving interpersonal partner or family situations.

Key words: psychosocial approaches, relational mechanisms, family, partner relationship, behaviour patterns

Extended abstract

Modern partnerships are very prone to collapse when the idyllic expectations of the partners differ greatly from the requirements necessary for a successful partnership. This article focuses on changing the ways people behave in partner relationships and explores the factors that play an important role in raising the awareness of partners who would like to change deep-rooted symptomatic patterns of interpersonal interactions. These are often transgenerationally transmitted behavioural patterns, which govern the ways in which we behave, feel, and think. When looking for a partner, we repeat those patterns of behaviour and feelings that were present in the primary family when we were young, because we unconsciously learn the behavioural patterns of conflict resolution mainly from our parents or other important adults with whom we lived. Partners often develop a partnership life that is like the partnership relationship of their parents, because they follow the family patterns they know, since implicit or organic memories, as well as explicit memories of significant others and experiences in childhood, are deeply imprinted inside and represent the very foundation of our psychic personality or psycho-organic structure.

Good communication and understanding between different generations are one of the most important topics of modern society. Intergenerational dialogue

is the way to achieve better contact or relationship between the generations. Intergenerational transmission is the transmission of behavioural patterns and different beliefs from an older generation to a younger one. Different beliefs, norms, values, attitudes, and behavior specific to the family are transmitted, also sociocultural, religious, and ethnically relevant practices and societal beliefs. Behavioural patterns of interpersonal interactions may often be inappropriate or even harmful to physical and mental health. These include various forms of violence, drug and alcohol abuse, lack of proper communication, poor interpersonal relationships, conflict situations, stress, etc. Conflicts can have a harmful effect on family relationships as well as on family members since unresolved conflicts often contribute to the emergence of various psychosomatic disorders and mental illnesses. It should be noted that although acquired behavioural patterns can be gradually changed, we must first become aware of the particular conflict situation, which we must then consciously approach and begin to solve it constructively with the use of learned skills and knowledge. In this way partners become aware of the problem, learn a new way of behaving, feeling, and thinking in a partnership and change their mutual relations, which can be helped by psychosocial approaches in the form of various support and assistance programmes, such as: counselling or therapy, education, workshops and lectures, round tables and conferences, family centres, self-help groups ...

The goal of psychosocial approaches is to influence changes in the way partners behave and to replace inappropriate patterns of behaviour, emotions and thinking with acceptable forms. Partners all too frequently want the other to change, so that the other partner or family member changes their habits and ways of behaving, and not themselves. Unfortunately, many partners do not realize that the other cannot be changed if they do not want to, and that everyone can only change themselves. Wanting to achieve these changes in different ways, they resort to blackmailing the partner, threatening them, criticising them, punishing them with silence and the like. And instead of dealing with problems and using them to grow and developing their relationship, their relationship most often turns into hostility and violence.

Prevention by the holistic treatment of the family or partners has a profound effect, since the family is a system that defines the functioning of the individual as well as their functioning in the system. So that partners in conflictual partnerships do not resort to unacceptable ways of behaving, such as violence, or other unacceptable responses to adversity, various forms of psychosocial approaches can help both them and their families to change dysfunctional patterns and ways of behaving, feeling, and thinking more easily and, as a result,

to overcome stereotypes in interpersonal family relationships. The process of accepting a new way of behaving, feeling, and thinking requires individuals to abandon old patterns and adopt and maintain new ones.

This article also presents two studies on the importance of psychosocial approaches in raising awareness and resolving dysfunctional partner interpersonal interactions. The aim of the first research was to find out whether psychosocial approaches are an important factor in raising awareness and resolving interpersonal symptomatic family interactions, and with the second research, based on a number of workshops workshops, we wanted to find out whether psychosocial approaches were important in effecting the desired changes.

The purpose of the first research was to examine the factors that influence the ways in which partners behave, feel, and think and address the factors that play an important role in the awareness of the partners, in which they would like to change deeply rooted symptomatic patterns of interpersonal interactions. A quantitative methodology was used. As a measuring instrument, we used a survey questionnaire, which consisted of two parts. The first part of the questionnaire included, in addition to general demographic questions, also questions related to gender, age, status, level of education, etc. The second part of the questionnaire contained questions related to psychosocial approaches in connection with the personal experience of problems in interpersonal family and partner relationships.

A Likert scale was used for the survey. On a scale from 1 to 5, the respondents marked the extent to which, in their opinion, the mentioned factors are important. Descriptive statistics were used to describe the characteristics of the variables, factor analysis was used to prove the validity of the measuring instrument, Cronbach alpha was used to prove the reliability of the measuring instrument, and Skewness and Kurtosis were used to determine the sensitivity of the measuring instrument, to determine the normality of the distributions, the Kolmogorov-Smirnov test was used and to determine the differences between individual samples or variables and to confirm the hypotheses, we provided the χ^2 test, the t-test and the Wilcoxon test. After completing the survey, we performed an analysis of the reliability or consistency of the questionnaire.

With the second research, we wanted to find out whether psychosocial approaches were important in effecting the desired changes. A combination of qualitative and quantitative data analysis was used to conduct the second research. In the analysis of quantitative data, univariate statistical analyses were used, that is, those with which only one variable was analysed at the same time. Statistics were used: 1) number of analysis units (N), 2) average or asymmetric mean (AS), 3) maximum, unit with the highest value (MAX), 4)

minimum, unit with the lowest value (MIN) and 5) conversion of percentages (%). Open questions or qualitative data were combined and summarised according to content. The analysis included all psychosocial programmes that were selected for funding in 2021 at the public tender of the Family Directorate: Public tender for financing psychosocial programmes entitled: Support for families in risky and/or high-conflict situations from September 2021 to September 2022.

Data capture is thus 100%. It is a complete data capture at the level of reporting units. The data for the analysis was obtained from the forms for final and substantive reports, which are linked to the public tender of the Family Directorate, namely the substantive and financial report of the implementation of 14 workshop providers for the reporting period from September 2021 to September 2022. For the purposes of the present analysis, sets of reports were thus covered, namely the financial report of the contractors, data on the contractor and programme content, data on programme users and personnel (employees and volunteers in the programme). In terms of data quality, we relied on the credibility of reporting by family support programme providers.

Based on the results of these two studies, we were able to conclude that different psychosocial approaches are a very important factor in solving interpersonal partner or family conflict situations, or in raising awareness and overcoming symptomatic patterns of interpersonal interactions. Psychosocial approaches are particularly important in encouraging and raising awareness among partners about the importance of seeking professional help when they need it. In the first research, we determined whether the mentioned psychosocial approaches are important in the opinion of the respondents and whether they even want them, while in the second research, based on a number of actual workshops, we found that psychosocial approaches are very important when solving interpersonal partner or family conflict situations and that they were largely favoured by the participants. Based on the results, it was also evident that the demand or need for these workshops as part of the public tender scheme exceeded the capacity of the contractors, which means that the need for more numerous, continuous, and free psychosocial approaches is great. To design successful programmes that address the needs of families with children, a good knowledge of the life situation of individual families is crucial.

Based on these findings, we conclude that education and participation in various psychosocial programmes to provide help and support for the family are important for quality family relationships, such as training/workshops for conscious partnership, schools for parents, workshops for successful communication between partners, lectures by experts on issues of partner relations and the like. By attending such events, family members can acquire knowledge and

skills to change and abandon inappropriate deep patterns of behaviour, emotions and thinking, and with this change achieve the replacement of inadequate established symptomatic patterns with new acceptable forms. It would be very helpful and important for partners, before entering into any permanent relationship, to examine themselves and resolve emotional complications from their families of origin in order not to pass them on to their children. The best preparation for a healthy and lasting relationship is for both partners to take responsibility for their feelings, experiences and actions and not attribute them to the other or blame each other for them. All this information and knowledge can be obtained through the various psychosocial approaches of support and help. With high-quality psychosocial approaches, it is possible to raise the level of knowledge and awareness of a problem or solution in interpersonal family relations, which can overcome past experiences of family members with significant others.

Based on our research, we also found that family members who find themselves in difficult situations often have a negative attitude towards various forms of help. Many family members deny their problems or are even ashamed of them. Many problems in family relationships are unexpressed also because some families do not want to expose their problems, they want them to remain hidden, because no one wants to be defined as, for example, a family in a risky and/or high-conflict situation. For some professional help seems meaningless, or they are of the opinion that they do not need psychosocial help at all. That is why it is so important to raise awareness and motivate family members about the importance of finding various free psychosocial programmes to support and help the family. It is also important that the family is guaranteed a broad, continuous, and free offer of various forms of help and support, with an emphasis on equality and social inclusion, which is especially necessary for the most vulnerable social groups.

Based on our findings, we would also wish to address the importance of further research work with young people. As we have already mentioned, people learn about relationships in the family and adopt their behavioural patterns from their childhood by imitating important adults. Due to this interaction, we propose preventive intervention among young people, that would help them to change inappropriate emotional, behavioural, and mental patterns, which could otherwise be repeated in an individual's life in all their relationships. We believe that, in addition to various workshops on the topics of growing up, problems in the teenage period and sexuality, these topics should be introduced into the formal and informal education of young people, as well as content that would encourage and develop their emotionality and awareness in connection

with the issue of family relationships. This is precisely why we conclude that it is necessary to pay special attention to educational content that would both encourage and develop the education of children and adolescents in connection with the problem of interpersonal relationships or dysfunctional ideas about family relationships.

Uvod

Želja posameznika je najti bližnjega, ki bo izpolnil pričakovanja o sprejetosti, varnosti, ljubezni, uspehu in sreči, saj si si želimo biti v medosebnih odnosih videni, slišani, razumljeni in sprejeti. Vendar pa na žalost ugotavljamo, da se v sodobni družbi idilična pričakovanja o srečni ljubezni, partnerstvu in uspešni karieri, močno razlikujejo od zahtev, potrebnih za zadovoljujoče medosebne odnose, osebno zadovoljstvo ter finančni uspeh. Še posebej so v sodobni družbi na preizkušnji partnerske zveze, saj so podvržene razpadu bolj kot kadar koli prej v zgodovini. Partnerski odnos je najznamenitejša arena intimne, v kateri se lahko razrešujejo prvinska občutja, vzpostavljena v odnosu s starši v najzgodnejši mladosti, saj se v zaljubljenosti te vsebine iz mladosti z vso strastnostjo in milino, z vso bolečino in grenkobo prebudijo na novo, in sicer z namenom, da bi jih tokrat že končno enkrat razrešili, za kar pa se morata partnerja zavestno odločiti (Gostečnik, 2016). Tudi Demšar Pečak in Ovsenik (2012, str. 197) pravita, »da ko sta partnerja pripravljena na ozaveščanje, prevzemanje odgovornosti za svoja dejanja, čustva in dogajanja, ko sta pripravljena na spreminjanje sebe, in ne drugega ter se zavedata soodgovornosti za probleme v partnerskem odnosu, ko sta sposobna sprejeti dejstvo, da so dogodki iz preteklosti stopnička spoznanja za prihodnost, in ne predmet obtoževanja, ter sposobna soočiti se s svojimi starimi ranami (bolečimi dogodki iz preteklosti) in šele ko resnično ponotranjita in ozavešta te vsebine, šele takrat sta zrela in pripravljena za zavestni odnos in starševstvo«. Ker je partnerstvo psihološko in duhovno popotovanje, in ne trdno zakoličena zveza med dvema, ki se ne bi razvijala in spreminjala ter tudi ni stvar usode ali srečne izbire pravega partnerja (Hendrix, 1999; Simon, 2011), je pomembno, da bi s psihosocialnimi pristopi ozaveštili partnerje, da ti lahko presežejo medgeneracijsko prenesene stereotipe v družinskih medosebnih odnosih in postopoma spremenijo tudi globoko ukoreninjene neustrezne simptomatične vzorce vedenja, čustvovanja in mišljenja.

Teoretična izhodišča

Ko govorimo o spreminjanju globinskih vzorcev vedenja, čustvovanja in mišljenja, se s tem osredotočamo predvsem na vzorce starega, družinskega modela iz mladosti (odnos mati-otrok), saj je ves nadaljnji emocionalni, kognitivni in interrelacijski način doživljanja in mišljenja ter odzivanja v veliki meri odvisen prav od tega primarnega odnosa (Gostečnik, 1997). Partnerji pogosto razvijejo partnersko življenje, ki je podobno partnerskemu odnosu njihovih staršev, vendar ne zaradi dednosti, temveč preprosto sledijo družinskim vzorcem, ki jih poznajo

(Satir, 1995; Hendrix, 1999; Gostečnik, 2011, 2019). Gre za generacijski prenos vedenjskih vzorcev, s katerimi naslavljamo tako načine vedenja, čustvovanja kot tudi mišljenja, ki se kompulzivno prenašajo iz generacije v generacijo. Pri iskanju partnerja gre za ponovitev tistih vzorcev obnašanja in čutenja, ki so bili prisotni v mladosti v primarni družini, saj se vedenjskega vzorca reševanja konfliktov, nezavedno učimo predvsem od staršev oziroma drugih pomembnih odraslih, s katerimi živimo, zato lahko rečemo, da je od tega, kako uspešno so konflikte obvladovali oni, odvisno, kako uspešno jih bomo reševali tudi mi (Seles 2008; Iršič 2004). To pomeni, da so starši snovalci identitete otrok, saj ima zgled močno moč, zato bo večina ljudi vedno izbrala tisto, kar poznajo, čeprav je neprijetno, namesto tistega, kar jim je tuje (Solomon, 1992; Gelles, 1995; Beyers in Seiffge-Krenke, 2007; Geldard in Geldard, 2009). Prevzeti vzorec reševanja konfliktov je lahko za partnerje funkcionalen ali pa tudi ne, vendar ga kljub temu prenašajo naprej v partnerskih odnosih. Struktura naše osebnosti se gradi na osnovi izkustev oziroma odnosov, ki smo jih imeli kot otroci s svojimi starši ali drugimi pomembnimi odraslimi. Kot navaja Gostečnik (2015), se implicitni oziroma organski spomini, kot tudi eksplicitni spomini na pomembne druge in doživlja v otroštvu, globoko vtisnejo v notranjost ter predstavljajo sam temelj naši psihični osebnosti oziroma psiho-organski strukturi.

Dobra komunikacija in razumevanje med različnimi generacijami je ena izmed najpomembnejših tem moderne družbe. Medgeneracijski dialog je pot k boljšemu stiku oziroma odnosu med generacijami. Medgeneracijski prenos lahko naslovimo kot prenos vedenjskih vzorcev in različnih prepričanj s starejše generacije na mlajšo. Z izrazom medgeneracijski dialog, kot omenjajo avtorji (JRank, 2022) opisujemo širok razpon vzorcev interakcij med posamezniki različnih generacij družine, med starejšo generacijo, na primer starimi starši in mlajšo generacijo, na primer vnuki. Prenašajo se različna prepričanja, norme, vrednote, stališča in vedenja, značilna za družino, ali pa se odražajo sociokulturne, verske in etnično ustrezne prakse in prepričanja neke družbe. Vedenjski vzorci medosebnih interakcij so lahko tudi neprimerni ali celo zdravju škodljivi, kar velja tudi za duševno zdravje. Mednje štejemo različne oblike nasilja, zlorabo drog in alkohola, odsotnost primerne komunikacije, slabe medosebne odnose, konfliktne situacije, stres itd. Konflikti lahko škodljivo vplivajo na družinske odnose kot tudi na družinske člane, saj nerazrešeni konflikti večkrat prispevajo tudi k nastanku različnih psihosomatskih motenj ali celo duševnih bolezni. Stres je sicer normalna reakcija na vsakodnevne pritiske, vendar lahko postane nezdrav, ko moti posameznikovo vsakodnevno delovanje. Stres vključuje spremembe, ki vplivajo na skoraj vse telesne sisteme in ki vplivajo na to, kako se ljudje počutijo in obnašajo. Tudi Andersson Arntén (2009) navaja, da kakovosten in

zdrav partnerski odnos zmanjša in zavira možnosti negativnih vplivov za naše zdravje, slab partnerki odnos pa negativne vplive na naše zdravje še ojača. Stres s povzročanjem sprememb duha in telesa neposredno prispeva k psihološkim in fiziološkim motnjam in boleznim ter vpliva na duševno in fizično zdravje ter zmanjšuje kakovost življenja. Stres vpliva na vse sisteme telesa, vključno z mišično-skeletnim, dihalnim, kardiovaskularnim, endokrinim, prebavnim, živčnim in reproduktivnim sistemom. Konflikti so v odnosih lahko pomemben vir stresa, ki lahko negativno vplivajo na zdravje in dobro počutje posameznika (APA, 2018).

Omeniti je potrebno, da pridobljene vedenjske vzorce lahko postopoma spreminjamo, vendar pa moramo najprej ozavestiti določeno konfliktno situacijo, h kateri nato zavestno pristopimo ter jo z naučenimi veščinami in znanji pričnemo konstruktivno reševati. Iršič (2004, str. 96) omenja, da "dokler se konflikta ne zavedamo ali ga celo zanikamo, se nanj težko konstruktivno odzivamo". Zato bi morali partnerji problem ozavestiti, se naučiti novega načina vedenja, čustvovanja in mišljenja v partnerski zvezi ter spremeniti medsebojne odnose, pri čemer jim lahko pomagajo psihosocialni pristopi v obliki različni programov podpore in pomoči, kot so: svetovanja oziroma terapije, različna izobraževanja, delavnice in predavanja, okrogle mize in konference, centri za družine, skupine za samopomoč itd... Terapevtski odnos je, kot omenja Gostečnik (2007), interakcijski prostor, v katerem mora terapevt prevzeti vodilno vlogo "dovolj dobre matere" in vzpostaviti varen prostor v katerem bosta partnerja zmogla na novo zaživeti. Terapevt partnerjem pomaga vzpostaviti zdrav in funkcionalen partnerski odnos, torej odnos ali partnerstvo, v katerem sta partnerja sposobna spoznati lastno odgovornost za svoje odločitve in njihove posledice. Na podlagi terapije se partnerja lahko naučita empatičnega odzivanja drug do drugega. Bolj ko bo zaradi tega izpolnjena njuna potreba po povezanosti, bolj bosta sposobna tolerirati neizogibne frustracije in razlike med njunimi potrebami, željami in hotenji. Izkušnja novih odnosov lahko odpre možnosti za nove tipe navezanosti, ki vplivajo na spremembo globoko ukoreninjenih vzorcev zgodnjih izkušenj v posameznikovem odnosu s starši. Tako lahko izkušnje z bivšim ali trenutnim partnerjem celo presežejo stare vedenjske vzorce, k spremembi vedenjskega vzorca pa lahko prispeva tudi terapevtski odnos (Ainsworth idr., 1997; Cassidy, 2000). Preventiva s celostno obravnavo družine ali partnerjev deluje globinsko, saj je družina sistem, ki opredeljuje delovanje posameznika kot tudi njegovo delovanje v sistemu.

Partnerji so prepričani, da bi bilo vse dobro, če bi se le drugi partner spremenil, če bi bil drugačen, če bi spremenil svoje navade in načine vedenja. Spremembe želijo doseči na različne načine, zato partnerja izsiljujejo, mu grozijo,

ga kritizirajo, kaznujejo z molkom in podobno. In namesto da bi se s problemi spoprijeli ter jih uporabili za rast in razvoj odnosa, se njihov odnos največkrat sprevrže v sovražnost in nasilje. Veliko partnerjev se na žalost ne zaveda, da drugega ni mogoče spremeniti, če sam tega ne želi, in da vsakdo lahko spreminja le sebe. Kraus (v Glasser, 1998, str. 10) omenja, »da zakon ni in tudi nikoli ne bo prevzgojni dom«, lahko pa je vir naše življenjske radosti in sreče, vendar le v primeru, da se oba partnerja zavestno tako odločita in sta za dober partnerski odnos pripravljena tudi kaj narediti.

Ker pa velikokrat partnerji niso ozaveščeni o možnostih izboljšanja konfliktnih odnosov in ker se niti ne zavedajo niti ne poznajo procesa razvoja partnerskega odnosa, jih konflikti privedejo do skorajšnjega propada, zato se največkrat namesto k reševanju raje zatečejo k nesprejemljivim načinom vedenja, kot so odtujevanje, obtoževanje, pritoževanje, prekinjena komunikacija ali celo nasilje (Gottman 1994; Cronholm idr., 2011).

Pričakovanja sodobnega sveta so tako drugačna od tistih, ki jih zahteva uspešen partnerski odnos, da je konflikt za večino posameznikov preprosto prevelik (Giddens, 2000; Bauman, 2003) zato mu sami niso kos. Da se partnerji v konfliktnih partnerskih zvezah ne bi zatekali k nesprejemljivim načinom vedenja, kot je npr. nasilje, lahko namesto nesprejemljivih odzivov na stisko, pristopijo k različnim oblikam psihosocialnih pristopov v obliki različni programov, ki lahko tako njim, kot tudi njihovim družinam pomagajo, da bi ti lažje spremenili nefunkcionalne vzorce in načina vedenja, čustvovanja in mišljenja ter posledično tudi presegli stereotipe v medosebnih družinskih odnosih.

Cilj psihosocialnih pristopov je kratkoročno gledano usmerjen na spremenjanje stališč in vrednot posameznika, dolgoročno pa na spremembo vedenja večje skupine ljudi ter spodbujanje k sprejetju novih, zelenih vzorcev načina vedenja. Proces sprejemanja novega načina vedenja, čustvovanja in mišljenja od posameznikov zahteva opustitev starih vzorcev ter sprejetje in ohranjanje novih. Spremembe stališč in vrednot sodijo med najtežjo obliko pristopov, saj gre pri posameznikih za spremembo globoko ukoreninjenih prepričanj, to pa pri njih povzroči velik odpor in stres. Tudi Ule (2009, str. 135) navaja "da imajo pri oblikovanju stališč posebno pomembno vlogo primarne skupine, kot so družina ter podporne in prijateljske skupine. V teh skupinah človek odrasča, v njih pridobiti prva znanja in izkušnje. V njih se spletejo tesne čustvene vezi, zato imajo tako močan vpliv na človeka. Če so te skupine za nekoga tudi referenčne skupine, torej tiste skupine, katerih vrednostni sistem človek najbolj sprejema, in se z njimi identificira, je njihov vpliv še posebej velik". Na podlagi omenjenega lahko vidimo, da spremembo načina vedenja vselej spremlja tudi sprememba stališča. V določenih primerih lahko partnerji hitro in brez večjih

težav sprejmejo novo stališče, v obratnih pa novo stališče zelo težko sprejmejo, ali pa se celo zgodi, da ga zaradi prenosa globoko ukoreninjenih simptomatičnih medgeneracijskih vzorcev sploh ne zmorejo sprejeti. Za kvalitetne medosebne družinske odnose, kar velja še posebno za partnerski odnos, je pomembno aktivno izobraževanje in udejstvovanje na različnih delavnicah, psihosocialnih svetovanjih ali terapijah, predavanjih strokovnjakov o problematiki medosebnih odnosov, itn. S temi različnimi psihosocialnimi pristopi lahko družinski člani pridobijo različne informacije, veščine in znanja o zdravih medosebnih, družinskih in partnerskih odnosih, zaradi česar zmorejo tudi prevzeti odgovornost za reševanje nastalih izzivov in konfliktov.

Kot primer psihosocialnih pristopov lahko omenimo programe podpore in pomoči družini, sofinancirane s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ), z naslovom: Podpora družinam v tveganih in/ali visoko konfliktnih situacijah. Na javnem razpisu (MDDSZ, 2022) je bilo izbranih štirinajst izvajalcev, ki so v sodelovanju s centri za socialno delo izvajali programe v obliki delavnic v podporo družinam. Razpisane vsebine so bile financirane v obdobju od septembra 2021 do septembra 2022. Zaradi zagotavljanja široke dostopnosti je bila vključitev v programe za vse uporabnike brezplačna. Programi različnih psihosocialnih delavnic, ki so naslavljali starše in druge osebe, ki izvajajo neposredno skrb za otroke, so vsebovali naslednje vsebine, in sicer: podporo staršem pri iskanju rešitev razbremenjevanja otroka v procesu separacije oziroma razveze staršev, krepitev starševskih kompetenc v družinah z velikim tveganjem ter pomoč pri reševanju izzivov skupnega varstva ter vzgoje otrok.

V nadaljevanju bomo predstavili rezultate raziskave (Demšar Pečak, 2014) o pomenu različnih psihosocialnih pristopov pri ozaveščanju in reševanju medosebnih partnerskih oziroma družinskih konfliktnih situacij, kot tudi rezultate raziskave spremljanja izvajanja programov v podporo družini (Petrič, 2022), ter jih smiselno povezali med seboj.

3.

Metoda

Namen prve raziskave (Demšar Pečak, 2014), je bil preučiti dejavnike, ki vplivajo na načine vedenja, čustvovanja in mišljenja partnerjev in naslavlja dejavnike, ki igrajo pomembno vlogo pri ozaveščanju partnerjev, pri katerih bi želeli spremeniti globoko ukoreninjene simptomatične vzorce medosebnih interakcij. Za spremljanje prve raziskave je bila uporabljena kvantitativna metodologija. Kot merski instrument smo za raziskavo uporabili anketni vprašalnik, ki je bil sestavljen iz dveh delov. Prvi del vprašalnika je vključeval poleg splošnih

demografskih vprašanj, tudi vprašanja, ki se nanašajo na spol, starost, stan, stopnjo izobrazbe itd. Drugi del vprašalnika pa je vseboval vprašanja, ki so se nanašala na psihosocialne pristope v povezavi z osebnim doživljanjem problemov v medosebnih družinskih in partnerskih odnosih. K raziskavi je bilo povabljenih 200 anketirancev, od tega jih je 176 anketo v celoti in pravilno izpolnilo (88 % vseh anketirancev, od tega jih je bilo 100 ženskega in 76 moškega spola. Izločili smo 9 vprašalnikov, ker so bili neustrezno oziroma pomanjkljivo izpolnjeni, 15 vprašalnikov pa ni bilo vrnjenih.

Za raziskavo je bila uporabljena Likertova lestvica. Anketiranci so na lestvici od 1 do 5 označili, v kolikšni meri so po njihovem mnenju omenjeni dejavniki pomembni. Za opis značilnosti spremenljivk smo predvideli opisno statistiko, za dokazovanje veljavnosti merskega instrumenta faktorsko analizo, za dokazovanje zanesljivosti merskega instrumenta smo predvideli Cronbach alfa (ang. *Cronbach alpha*), za ugotavljanje občutljivosti merskega instrumenta asimetrijo (ang. *Skewness*) in sploščenost (ang. *Kurtosis*), za ugotavljanje normalnosti porazdelitev Kolmogorov-Smirnov test in za ugotavljanje razlik med posameznimi vzorci oziroma spremenljivkami ter za potrjevanje hipotez, smo predvideli χ^2 test, t-test in Wilcoxonov test (ang. *Wilcoxon test*). Med samo raziskavo se je izkazalo, da določenih omenjenih metod ni bilo moč smiselno uporabiti. Na primer, faktorska analiza zajema redukcijo odgovorov velike množice posameznih spremenljivk na bistveno manjše število, torej na manjše število, kot je bilo merjenih spremenljivk, in ki predstavljajo to, kar imajo opazovane spremenljivke skupnega (Walkey in Welch, 2010, str. 13). V tem primeru se nam je, glede na naravo spremenljivk, faktorska analiza zdela nesmiselna, zanesljivost merskega instrumenta pa smo preverjali s Cronbach alfo.

Tako smo dejansko za opis značilnosti spremenljivk uporabili deskriptivno oziroma opisno statistiko in izračun srednje vrednosti. Po končanem anketiranju smo opravili analizo zanesljivosti (ang. *Reliability*) oziroma konsistentnosti vprašalnika, da bi lahko izključili trditve, ki bi imele nizko vrednost interne konsistentnosti (nizko vrednost α), torej manjšo od 0,50 ($\alpha < 0,50$). Z analizo zanesljivosti smo preverjali mere zanesljivosti posameznih sklopov vprašanj.

Tabela 1

Preverjanje mere zanesljivosti posameznih sklopov vprašanj

Zanesljivost		
V št.	Cronbach's Alpha (α)	N
V1	0,919	10
V2	0,906	7

V nadaljevanju smo za ugotavljanje občutljivosti merskega instrumenta opravili analizo za asimetrijo (ang. *Skewness*) in sploščenost (ang. *Kurtosis*) za vse spremenljivke v sklopih omenjenih vprašanj. Rezultati so pokazali, da so vrednosti koeficienta asimetrije večinoma manjše od 0, torej kaže v levo. Pri vrednosti koeficienta sploščenosti so vrednosti različne, kar kaže na zelo različno sploščenost in posledično na porazdelitev spremenljivk.

Torej lahko zaključimo, da zelo različne vrednosti pri obeh koeficientih kažejo na nenormalno porazdelitev spremenljivk.

Tabela 2

Koeficient asimetrije in sploščenosti

Opisna statistika		N	Skewness koeficient asimetrije	Kurtosis koeficient sploščenosti
V 1	Psihosocialno svetovanje/terapija	176	-0,912	0,253
V 2	Družinski centri / svetovalnice.	176	-0,655	-0,192
V 3	Okrogle mize in konference.	176	-0,153	-0,673
V 4	Predavanja/ izobraževanja/ predstavitev.	176	-0,499	-0,380
V 5	Skupine/delavnice ali različna srečanja.	176	-0,597	-0,280
	Skupaj	176		

Anketiranci so se opredeljevali o pomembnosti različnih oblik psihosocialnih pristopov pri reševanju medosebnih partnerskih in družinskih situacij. Tako je bil cilj raziskave ugotoviti, ali so različni psihosocialni pristopi pomemben dejavnik pri ozaveščanju in reševanju medosebnih simptomatičnih družinskih interakcij.

Kot smo že omenili, je vprašalnik vseboval tudi vprašanja, ki so se nanašala na psihosocialne pristope v povezavi z osebnim doživljanjem problemov v medosebnih družinskih in partnerskih odnosih. Kot primer navajamo vprašanje o tem, ali so anketiranci že kdaj poiskali katerokoli obliko strokovne pomoči, ki je namenjena partnerjem s problemi v partnerskem odnosu, in ali so se katere že kdaj udeležili. Rezultati ankete kažejo, da je pomoč za reševanje problemov v partnerskem odnosu poiskalo 56 oz. 31,8 % anketirancev.

Tabela 3

Iskanje (katerih koli oblik) strokovne pomoči

	Odgovor	Število (N)	Delež v %
Iskanje pomoči zaradi problemov v partnerskem odnosu	da	56	31,8
	ne	120	68,2
	Skupaj	176	100,0

Največ anketirancev se je udeležilo individualne strokovne pomoči ali svetovanja na centru za socialno delo in v drugih sorodnih institucijah. Od vseh anketiranih je individualno pomoč pri zakonskih svetovalcih oziroma partnerskih terapijah poiskalo skupaj 33 ali 18,8 % anketirancev, 22 ali 12,5 % jih je pomoč poiskalo v različnih partnerskih skupinah za samopomoč, 3 ali 1,7 % anketiranih pa je poiskalo druge oblike strokovne pomoči.

Tabela 4

Iskanje različnih oblik strokovne pomoči

	Odgovor	Število (N)	Delež v %
Iskanje strokovne pomoči na CSD	ne	172	97,7
	da	4	2,3
Iskanje strokovne pomoči – skupine za samopomoč	ne	154	87,5
	da	22	12,5
Iskanje strokovne pomoči – individualna partnerska terapija	ne	147	83,5
	da	29	16,5
Iskanje drugačnih oblik strokovne pomoči	ne	173	98,3
	da	3	1,7
Skupaj (število partnerjev)		176	100,0

Individualna strokovna pomoč svetovalca ali terapevta vpliva na blažitev ali odpravljanje motenj v partnerskem čustvenem, zaznavnem in družbenem razvoju. Potreba po izpovedi je eden glavnih nagibov, zakaj ljudje iščejo osebne stike in nasvete pri psihologu oziroma svetovalcu. Partnerje z izzivi v medosebnih odnosih osvobaja čustvena izpoved, saj marsikdo ne zmore sam nositi bremena, ki mu ga nalaga življenje, in čuti potrebo, da bi ga z nekom delil in odvrget to težko breme. Vsekakor ljudje iščejo nekoga, ki mu lahko zaupajo in pri komer imajo občutek varnosti. Podatki raziskave so pokazali, da kar 81 ali 46 % anketirancev meni, da bi partnerji s problemi v partnerskem odnosu zelo pogosto poiskali strokovno pomoč predvsem zaradi skupnih otrok, 49 ali 27,8 % pa jih je kot vzrok za iskanje strokovne pomoči navedlo medsebojno ljubezen. Podatki raziskave so pokazali tudi, da 32 ali 18,2 % anketiranih meni, da bi partnerji s problemi v partnerskem odnosu zelo pogosto poiskali strokovno pomoč tudi zaradi pripadnosti, 26 ali 14,8 % anketirancev meni, da bi jo poiskali zaradi samospoštovanja, 18 ali 10,2 % pa jih meni, da bi partnerji zelo pogosto poiskali strokovno pomoč tudi zaradi ekonomske varnosti. Rezultat raziskave anketirancev, ki so menili, da bi partnerji s problemi v partnerskem odnosu zelo pogosto poiskali strokovno pomoč zaradi skupnih otrok, medsebojne ljubezni in pripadnosti, kaže na to, da je v našem okolju družina kot osnovna celica še vedno pomembna vrednota.

Za izvedbo druge raziskave (Petrič, 2022), je bila uporabljena kombinacija kvalitativnih in kvantitativnih analiz podatkov. Pri analizi kvantitativnih podatkov so bile uporabljene univariantne statistične analize, torej tiste, s katerimi je bila istočasno analizirana le ena spremenljivka. Uporabljene so bile statistike: 1) število enot analize (N), 2) povprečje oz. asimetrična sredina (AS), 3) maksimum, enota z najvišjo vrednostjo (MAX), 4) minimum, enota z najmanjšo vrednostjo (MIN) in 5) in preračun odstotkov (%). Odprta vprašanja oziroma kvalitativni podatki so bili združeni in povzeti po vsebini. V analizo so bili zajeti vsi psihosocialni programi, ki so bili za financiranje v letu 2021 izbrani na javnem razpisu Direktorata za družino: Javni razpis za financiranje psihosocialnih programov z naslovom: Podpora družinam v tveganih in/ali visoko konfliktnih situacijah od septembra 2021 do septembra 2022 (MDDSZ, 2021). Zajem podatkov je tako 100 %. Gre za popolno zajetje podatkov na ravni poročevalskih enot. Podatki za analizo so bili pridobljeni iz obrazcev za zaključna ter vsebinska poročila, ki so vezani na omenjeni javni razpis Direktorata za družino, in sicer na Vsebinsko in finančno poročilo izvedbe 14 izvajalcev delavnic za obdobje poročanja od 15. 9. 2021 do 19. 11. 2021. Za potrebe pričujoče analize so bili tako zajeti sklopi poročil, in sicer finančno poročilo izvajalcev, podatki o izvajalcu in vsebini programa, podatki o uporabnikih programa ter kadrovski

zasedbi (zaposleni in prostovoljci v programu). Glede kakovosti podatkov smo se zanašali na verodostojnost poročanja izvajalcev programov v podporo družini.

4.

Rezultati

Pri prvi raziskavi smo se spraševali o tem, ali so psihosocialni programi pomemben dejavnik pri ozaveščanju in motivaciji partnerjev pri spremembi globinskih vzorcev vedenja, čustvovanja in mišljenja, zato smo jih povprašali o tem, ali menijo, da imajo različne oblike psihosocialnih pristopov, kot so npr. različne individualne, družinske ali partnerske terapije oz. svetovanja, skupine/delavnice za pomoč družinam v stiski, izobraževalne oddaje in predavanja, okrogle mize in konference s strokovnjaki, pomembno vlogo pri ozaveščanju in reševanju izzivov v družinskih odnosih. Analiza podatkov je pokazala, da je bila pri vseh spremenljivkah vidna porazdelitev v prid mnenja, da imajo za anketirance omenjene oblike pomoči pomembno vlogo pri ozaveščanju in reševanju medosebnih simptomatičnih družinskih interakcij.

Tabela 5

Frekvenčne tabele odgovorov na posamezna vprašanja

Pomembnost različnih oblik psihosocialnih pristopov	Število (N)	Odstotek (%)
Skupine/delavnice za partnerje v stiski.		
nepomembno	6	3,4
malo pomembno	15	8,5
srednje pomembno	38	21,6
močno pomembno	65	36,9
zelo močno pomembno	52	29,5
Psihosocialno part. svetovanje/terapijo.		
nepomembno	3	1,7
malo pomembno	5	2,8
srednje pomembno	40	22,7
močno pomembno	45	25,6
zelo močno pomembno	83	47,2
Družinski centri /svetovalnice.		
nepomembno	4	2,3
malo pomembno	13	7,4
srednje pomembno	43	24,4
močno pomembno	57	32,4
zelo močno pomembno	59	33,5

Pomembnost različnih oblik psihosocialnih pristopov	Število (N)	Odstotek (%)
Okrogle mize in konference.		
zelo malo potrebno	10	5,7
malo potrebno	32	18,2
srednje potrebno	58	33,0
močno potrebno	48	27,3
zelo močno potrebno	28	15,9
Predavanja/izobraževanja/predstavitve.		
zelo malo potrebno	8	4,5
malo potrebno	19	10,8
srednje potrebno	49	27,8
močno potrebno	58	33,0
zelo močno potrebno	42	23,9
Skupaj (število partnerjev)	176	100,0

Analiza podatkov je pokazala, da je pri vseh spremenljivkah vidna porazdelitev odgovorov v prid mnenja, da so različne oblike psihosocialnih pristopov močno ali zelo močno pomembne, torej imajo pomembno vlogo pri ozaveščanju in reševanju izzivov v družinskih odnosih.

V raziskavi smo ugotovili, da podatki niso porazdeljeni normalno, kar smo preverili tudi statistično s Kolmogorov-Smirnovim testom za en vzorec in Shapiro-Wilkovim testom. Oba testa sta bila narejena hkrati in namenjena preverjanju normalnosti porazdelitve.

Tabela 6

Test normalne porazdelitve

		Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk	
		Statistika	Stopnja značilnosti	Statistika	Stopnja značilnosti
Va	Skupine/delavnice za partnerje v stiski	0,237	0,000	0,864	0,000
Vb	Psihosocialno svetovanje part. terapija	0,283	0,000	0,796	0,000
Vc	Družinski centri /svetovalnice	0,207	0,000	0,860	0,000
Vd	Okrogle mize in konference.	0,173	0,000	0,912	0,000
Ve	Predavanja/izobraž./predstavitve.	0,207	0,000	0,890	0,000

Oba testa kažeta, da podatki niso normalno porazdeljeni ($p < 0,05$), zato smo za analizo elementov v nadaljevanju kot srednjo vrednost uporabili mediano.

Tabela 7

Stopnja pomembnosti različnih oblik psihosocialnih pristopov

Deskriptivna statistika	Št. (N)	Min.	Maks.	Mediana (Me)	Standardni odklon (SE)
Psihosocialno svetovanje/terapija.	176	1	5	5,0	0,860
Družinski centri/svetovalnice	176	1	5	4,0	1,034
Okrogle mize in konference.	176	1	5	4,0	1,113
Skupine/delavnice za partnerje v stiski.	176	1	5	4,0	1,062
Predavanja/izobraževanja/predstavitve	176	1	5	3,0	1,101
Skupaj	176				

Rezultat mediane kaže, da anketiranci večino oblik psihosocialnih pristopov ocenjujejo kot zelo pomembne, na podlagi tega pa lahko ugotovimo, da so anketiranci izpostavili pomembnost različnih oblik psihosocialnih pristopov pri reševanju medosebnih simptomatičnih družinskih interakcij.

V nadaljevanju povzemamo tudi rezultate druge raziskave, ki je naslavljala pomen pomoči in podpore družinam v tveganih in/ali visoko konfliktnih situacijah. Za potrebe raziskave so bili, kot že rečeno, analizirani sklopi vsebinskih in finančnih poročil izvajalcev. V delavnice omenjenih psihosocialnih programov je bilo v letu 2021 vključenih 140 uporabnikov. Od tega je bilo več žensk (100 uporabnic oziroma 71,4 %). V istem obdobju je bilo v delavnice vključenih 83 staršev, skrbnikov oziroma parov. V programih psihosocialne pomoči je v letu 2021 delavnice izvajalo 21 oseb, ki so skupno opravili 3.403 ur. Skupno je bilo 27 programov delavnic, ki so v večini zajemali po osem delavnic na program. Skupno je bilo izvedenih 220 delavnic. Programi psihosocialne pomoči so v letu 2021 od MDDSZ pridobili 108.777,59 EUR. Izplačila za izvajalce delavnic so znašala 95.168,88 EUR. Centri za družine pa so v letu 2021 od MDDSZ pridobili 826.505,90 EUR. Izplačila za zaposlene so znašala 466.280,27 EUR, izplačila za pogodbene delavce 81.027,38 EUR ter 41.816,25 EUR za delavce, ki so delo opravljali na podlagi izstavljenega računa. Izplačila v namen supervizije so znašala 15.117,52 EUR, za prostovoljce pa 4.082,79 EUR.

Glede regijske pokritosti s programi psihosocialne pomoči, ki jih financira MDDSZ, ugotavljamo, da so bili programi psihosocialne pomoči na voljo v petih regijah (Podravska, Pomurska, Savinjska, Osrednjeslovenska, Gorenjska), kar dokazuje, da bi morala biti zaradi možnosti enake dostopnosti zagotovljena širša regijska pokritost, a je zaradi neprijavljenih izvajalcev posameznih regij, ni bilo mogoče zagotoviti.

Slika 1

Dostopnost psihosocialnih programov:

Podpora družinam v tveganih in/ali visoko konfliktnih situacijah, ki jih je v letu 2021 preko javnih razpisov financiralo MDDSZ (sedeži izvajalcev programov)

Rezultati, pridobljeni na podlagi pregledanih in analiziranih vsebinskih in finančnih poročil izvajalcev kažejo, da je interes po vključitvi v primerljive psihosocialne programe velik tako s strani izvajalcev kot tudi s strani udeležencev, ki si takih oblik pomoči želijo še v večji meri. Ugotovljeno je bilo, da določeni programi, glede na potrebe umanjajo oziroma bi jih bilo treba tako razširiti tako po številu kot tudi glede na geografsko pokritost. Izpostavljen je bil predvsem problem pomanjkanja individualnih obravnav, saj je uporabnikom velikokrat težko izpostavljati svoje stiske in situacije v skupinskih obravnavah. Pomembna je tudi kontinuiteta programov, da se brezplačne možnosti za uporabnike ohranijo in se kontinuirano nadaljujejo. Pri razreševanju družinskih izzivov in problemov je pomembno, da bi se v programe vključevali vsi družinski člani, še posebej potrebno bi bilo treba izvajati več programov za podporo otrokom in mladostnikom, ki so lahko zaradi konfliktnih situacij med staršema v veliki stiski. Rezultati kažejo tudi na to, da se po mnenju izvajalcev uporabniki v programe niso vključevali zaradi prenizke kapacitete programov, strahu pred stigmatizacijo, naslova programa, ki po mnenju potencialnih udeležencev stigmatizira – nihče si namreč ne želi biti član visoko konfliktna družina.

Prav tako se v programe niso vključili zaradi neinformiranosti, nekaterim pa se je izvajanja delavnic zdelo prepogosto, ker vsakotedenske delavnice predstavljajo nekaterim udeležencem prevelik napor, ali pa nimajo zagotovljenega varstva otrok. Delavnice so se v času pandemije, zaradi ukrepov na področju obvladovanja širitve COVID-19 in hkrati zaradi kontinuitete, izvajale tudi preko spleta.

5.

Razprava

Na podlagi rezultatov obeh omenjenih raziskav smo lahko ugotovili, da so različni psihosocialni pristopi pri reševanju medosebnih partnerskih oziroma družinskih konfliktnih situacij oziroma pri ozaveščanju in preseganju simptomatičnih vzorcev medosebnih interakcij, zelo pomemben dejavnik. Psihosocialni pristopi so še zlasti pomembni pri spodbujanju in ozaveščanju partnerjev o pomembnosti iskanja strokovne pomoči kadar jo potrebujejo. Pri prvi raziskavi smo ugotavljali, ali so omenjeni psihosocialni pristopi po mnenju anketirancev pomembni in ali si jih sploh želijo, pri drugi raziskavi pa smo na podlagi dejansko izvedenih delavnic ugotovili, da so pri reševanju medosebnih partnerskih oziroma družinskih konfliktnih situacij psihosocialni pristopi zelo pomembni in da so jim bili udeleženci v veliki meri naklonjeni. Na podlagi rezultatov, kot smo že omenili, je tudi razvidno, da so potrebe po udeležbi na delavnicah v sklopu omenjenega javnega razpisa presegale kapacitete vključitve pri izvajalcih, kar pomeni, da je potreba po številnejših, kontinuiranih in brezplačnih psihosocialnih pristopih velika.

Za oblikovanje uspešnih programov, ki naslavlja potrebe družin z otroki, je ključnega pomena dobro poznavanje življenjske situacije posameznih družin. Centri za socialno delo v okviru svojega dela dostopajo do informacij o tem, kaj družine z otroki potrebujejo za kakovostno življenje oziroma za izboljšanje le-tega. Kot primer lahko navedemo tudi raziskavo Inštituta RS za socialno varstvo (Narat idr., 2020) o spremljanju 15 programov na področju psihosocialne pomoči otrokom, odraslim in družinam, ki jih je sofinanciralo MDDSZ, od katerih je bilo devet programov individualnega svetovanja in dela v skupinah in šest programov v okviru sklopov delavnic. Programi psihosocialne pomoči so vsebinsko zajemali programe individualnega svetovanja in delavnic za otroke, mladostnike in mladostnice in/ali njihove starše oziroma skrbnike s ciljem izboljšanja medsebojnih odnosov in zmanjševanja čustvenih stisk ter programe sklopov delavnic z vnaprej pripravljenimi aktualnimi vsebinskimi sklopi. Rezultati omenjene raziskave kažejo, da je pri oblikovanju programov za omenjeno ciljno skupino posebno pozornost treba posvetiti predvsem ukrepom na področju psihosocialnega zdravja (spodbujanje pozitivnega starševstva in

krepitev starševskih kompetenc, psihosocialna pomoč staršem/otrokom) in učni pomoči otrokom. Za učinkovito naslavljanje potreb družin in otrok pa ni dovolj že zgolj dejstvo, da programi obstajajo, pomembno je tudi, da delujejo dobro in kontinuirano. V prvo skupino najpomembnejših pogojev za uspešno delovanje programov CSD umeščajo stabilen vir financiranja in zagotovljene kadrovske vire. V drugo skupino pogojev pa umeščajo: prostorsko dostopnost programa za uporabnike, ohranjanje prožnosti programov, ki so sposobni spremeniti svoj fokus glede na spremembe v družbi, pripravljenost uporabnikov na sodelovanje v programu in dobro vzpostavljeno mrežo in sodelovanje med različnimi resorji v skupnosti (Narat idr., 2020).

Na podlagi teh ugotovitev sklepamo, da je za kvalitetne družinske odnose pomembno izobraževanje in udejstvovanje v različnih psihosocialnih programih pomoči in podpore družini, kot so na primer usposabljanje/delavnice za zavestno partnerstvo, šole za starše, delavnice za uspešno komunikacijo med partnerjema, predavanja strokovnjakov o problematiki partnerskih odnosov in podobno. Na teh različnih srečanjih lahko družinski člani pridobijo znanja in veščine za spremembo in opustitev neprimernih globinskih vzorcev vedenja, čustvovanja in mišljenja, s to spremembo pa želimo doseči zamenjavo neustreznih utečenih simptomatičnih vzorcev z novimi sprejemljivimi oblikami.

6.

Zaključek

Na podlagi analize rezultatov smo ugotovili, da so za družinske člane v neprimernih odnosih različni psihosocialni pristopi pomembni in so jim v veliki meri naklonjeni. Za partnerje bi bilo zelo pomembno, da se pred vstopom v trajen odnos, soočijo s seboj in razrešijo čustvene zaplete iz izvornih družin in jih ne prenašajo naprej na svoje otroke. Najboljša priprava na zdrav in trajen odnos je, da oba partnerja prevzameta odgovornost za svoja čutenja, doživljanja ter dejanja in jih ne pripisujeta drugemu ali drug drugega celo zanje krivita. Vse te informacije in spoznanja pa lahko pridobita preko različnih že omenjenih psihosocialnih pristopov podpore in pomoči. S kakovostnimi psihosocialnimi pristopi je mogoče dvigniti raven znanja in zavedanja o problemu ali rešitvi na področju problematike medosebnih družinskih odnosov, zaradi česar lahko družinski člani pretekle izkušnje s pomembnimi drugimi celo presežejo (Demšar Pečak, 2014).

Na podlagi raziskav smo tudi ugotovili, da imajo družinski člani, ki se znajdejo v težkih situacijah velikokrat negativen odnos do različnih oblik pomoči. Zaradi problematike, ki posega v intimo družine, veliko družinskih članov svoje probleme zanika ali pa se jih celo sramuje. Veliko problemov v družinskih

odnosih je namreč neizraženih tudi zato, ker nekatere družine ne želijo izpostaviti svojih problemov, želijo si, ostati skriti, saj nihče ne želi biti opredeljen kot npr. družina v tveganih in/ali visoko konfliktnih situacijah. Nekaterim pa se zdi strokovna pomoč brez pomena ali pa so mnenja, da psihosocialne pomoči sploh ne potrebujejo. Prav zato je še kako pomembno, da z različnimi, tudi promocijskimi pristopi, ozaveščamo in motiviramo družinske člane o pomembnosti iskanja različnih brezplačnih psihosocialnih programov v podporo in pomoči družini. Pomembno je tudi to, da bi bila družini zagotovljena široka, kontinuirana in brezplačna ponudba različnih oblik pomoči in podpore ter s tem enakost in socialna vključenost, kar še posebej velja za najranljivejše družbene skupine.

Na podlagi ugotovitev lahko naslovimo še pomen nadaljnjega raziskovalnega dela z mladimi. Kot smo že omenili, se ljudje že v otroštvu s posnemanjem njim pomembnih odraslih oseb učijo o odnosih v družini in prevzemajo njihove vedenjske vzorce. Zaradi te interakcije, menimo, da bi lahko že med mladimi delovali preventivno, saj bi jih na ta način usmerjali k spreminjanju neustreznih čustvenih, vedenjskih in miselnih vzorcev, ki bi se sicer v življenju posameznika lahko ponavljali v vseh njegovih odnosih. Menimo, da bi bilo treba uvesti v formalno in tudi neformalno izobraževanje mladih, poleg različnih delavnic na temo odraščanja, problemov v najstniškem obdobju in spolnosti, tudi vsebine, ki bi spodbujale in razvijale njihovo čustvenost in zavedanje v povezavi s problematiko družinskih odnosov (Demšar Pečak, 2014). Prav zato ugotavljamo, da je potrebno nameniti posebno pozornost vzgojno-izobraževalnim vsebinam, ki bi tako spodbujale kot razvijale izobraževanje otrok in mladostnikov v povezavi s problematiko medosebnih odnosov oziroma disfunkcionalnimi predstavami o družinskih odnosih.

Viri

- Ainsworth, M. D., Blehar, Mc., Waters, E., in Wall, S. (1987). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Erlbaum Associates Pub.
- American Psychological Association (2018). *Stress effects on the body*. <https://www.apa.org/topics/stress/body> (28.1.2023)
- Andersson Arntén, C. (2009). *Partner Relationship as a Buffer Against Stress*. <http://www.sciencedaily.com/releases/2009/06/090623090711.htm>. (12.9.2022)
- Bauman, Z. (2003). *Liquid Love: On the Frailty of Human Bonds*. Polity Press Malden.
- Beyers, W., in Seiffge-Krenke, I. (2007). Are Friends and Romantic Partners the Best Medicine? How the Quality of Other Close Relationship Mediates the Impact of Changing Family Relationship on Adjustment. *International Journal of Behavioral Development*, 31(6), 559–568.
- Cassidy, J. (2000). Adult Romantic Attachments: A Developmental Perspective on Individual Differences. *Review of General Psychology*, 4, 111–131.
- Cronholm, P. F., Fogarty, C. T., Ambuel, B. in Leonard Harrison, S. (2011). Intimate Partner Violence. *American Family Physician*, 83(10), 1165–1172.
- Demšar Pečak, N. (2014). Model socialnega marketinga pri reševanju problemov v partnerskem odnosu. Doktorska disertacija. Fakulteta za organizacijske študije Novo mesto.
- Demšar Pečak, N. in Ovsenik, M. (2012). The Role of Social Marketing in a Communicative Partner Relationship. *Informatologija*, 45(3), 194–207.
- Geldard, K. in Geldard, D. (2009). *Relationship Counselling for Children, Young People and Families*. Sage Publications Ltd.
- Gelles, J. R. (1995). *Contemporary Families*. Sage Publications Ltd.
- Giddens, A. (2000). *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. *cf.
- Glasser, W. (1998). *Teorija izbire*. TOP, Regionalni izobraževalni center.
- Gostečnik, C. (1997). *Človek v začaranem krogu*. Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Gostečnik, C. (2007). *Relacijska zakonska terapija*. Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Gostečnik, C. (2011). *Inovativna relacijska družinska terapija*. Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Gostečnik, C. (2015). *Je res vsega kriv partner?* Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Gostečnik, C. (2016). *Zakaj se te bojim?* Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Gostečnik, C. (2019). *Relacijska paradigma in travma*. Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Gottman, J. M. (1994). *What Predicts Divorce? The Relationship Between Marital Processes and Marital Outcomes*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Hendrix, H. (1999). *Najina ljubezen: od romantične ljubezni do zrelega partnerstva*. Orbis.
- Iršič, M. (2004). *Umetnost obvladovanje konfliktov*. Zavod Rakmo.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. <https://www.gov.si/novice/2021-07-12-javni-razpis-za-financiranje-psihosocialnih-programov-za-podporo-druzinam-v-tveganih-inali-visoko-konfliktnih-situacijah/> (29. 9. 2022)
- JRank (2022). Marriage and Family Encyclopedia. *Intergenerational Transmission: Cultural Transmission: Values, Norms, And Beliefs, Social Support, Intergenerational Solidarity, Limitation*. <https://family.jrank.org/pages/917/Intergenerational-Transmission.html> (15. 3. 2022)
- Narat, T., Černič, M., Žiberna, V., Kovač, J., in Kobal Tomc, B., (2020). *Spremljanje izvajanja programov v podporo družini: poročilo o izvajanju programov v letu 2019*, Končno poročilo. Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Petrič, M. (2022). *Spremljanje izvajanja programov v podporo družini: poročilo o izvajanju programov v letu 2021*. Končno poročilo. Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Satir, V. (1995). *Družina za naš čas*. Cankarjeva založba.

Seles, V. (2008). *Nezvestoba – Kako razumeti nezvestoba, se soočiti z njo in premagati njene posledice*. Didakta.

Simon, J. (2011). *Imago - The Therapy of Love*. Danish Psychological Publishers.

Solomon, M. F. (1992). *Narcissism and Intimacy: Love and Marriage in an Age of Confusion*. W. W. Norton & Company, Inc.

Ule, M. (2009). *Psihologija komuniciranja in medosebnih odnosov*. Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Walkey, F. in Welch, G. (2010). *Demystifying factor analysis: how it works and how to use it*. Xlibris Corporation.